

Kraków 7 czerwca 2023 r.

Dr hab. n. med. Barbara Gryglewska, prof. UJ
Katedra Chorób Wewnętrznych i Gerontologii
Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum
Ul. Jakubowskiego 2,
30-688 Kraków

Recenzja

Rozprawy doktorskiej lek. Alicji Pietraszek pt.

**„Wpływ czynników psychofizycznych i socjoekonomicznych
na podatność pacjentów geriatrycznych na działania prewencyjne i terapeutyczne”**

wykonanej w

Katedrze i Klinice Geriatrii

Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich

we Wrocławiu,

Promotor pracy - prof. dr hab. Małgorzata Sobieszkańska

Do podstawowych celów medycyny poza opieką i leczeniem pacjentów z różnymi dolegliwościami, należy zapobieganie chorobom i urazom, promocja i podtrzymywanie zdrowia oraz zapobieganie przedwczesnej śmierci. Działania te powinny być realizowane we wszystkich grupach wiekowych, choć ze względu na specyfikę chorowania w populacji osób starszych są trudniejsze do osiągnięcia. W prewencji wykorzystywane są różnorakie metody, w tym szczepienia, zmiany stylu życia, czy chemioprewencja. Istniejące dane sugerują, że szerokie stosowanie szczepień może zmniejszyć ogólną zachorowalność i śmiertelność, a łącznie z przestrzeganiem zasad zdrowego stylu życia może dodatkowo korzystnie wpływać na stan zdrowia. Optymalna farmakoterapia może zapobiec ujawnieniu bądź pogorszeniu przebiegu chorób i rozwoju powikłań. Prewencja może mieć charakter populacyjny, przyczyniający się do poprawy zdrowia całej populacji oraz celowany, który jest ukierunkowany na osoby z grupy wysokiego ryzyka. W populacji geriatrycznej prewencja schorzeń przewlekłych ma priorytetowe znaczenie dla utrzymania zdrowia i niezależności do późnych lat życia. Jednak szerokie wprowadzenie działań prewencyjnych w tej populacji jest

ograniczone. Kluczowe staje się ustalenie barier w szerokim wprowadzaniu działań prewencyjnych, w tym szczepień. Poza problemami wynikającymi z organizacji ochrony zdrowia, znaczący wpływ na podejmowanie działań profilaktycznych mają postawy pacjentów, ich sytuacja socjo-ekonomiczna, czy stan psychofizyczny, odmienny w różnych populacjach, co rzutuje na niechęć do stosowania szczepień oraz wpływa na utrzymanie współpracy przy stosowanym leczeniu farmakologicznym.

Recenzowana rozprawa doktorska lek Alicji Pietraszek stanowi próbę ustalenia, jakie czynniki psychofizyczne i socjoekonomiczne wpływają na zachowania profilaktyczne, zakres farmakoterapii i stan psychiczny polskich seniorów.

Podstawę rozprawy doktorskiej lek. Alicji Pietraszek stanowią trzy spójne tematycznie prace oryginalne. W dwóch Doktorantka jest pierwszą autorką, w trzeciej współautorką. Łączna wartość publikacji wynosi 420 punktów według punktacji Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz 14,539 punktów wskaźnika IF.

Prace wchodzące w skład rozprawy doktorskiej stanowią oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i potwierdzają ogólną wiedzę teoretyczną doktorantki, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W załączonych oświadczeniach Doktorantka podkreśliła swój znaczący udział w opracowaniu koncepcji i projektu badania, tworzeniu baz danych, analizie i interpretacji danych oraz przygotowaniu i korektach manuskryptów prac. Wszyscy współautorzy wyrazili zgodę na wykorzystanie publikacji w cyklu prac, stanowiących podstawę rozprawy doktorskiej lek. Alicji Pietraszek.

W przedłożonej do recenzji rozprawie doktorskiej przedstawione zostało zwięzłe uzasadnienie podjęcia badań oraz cel główny oraz szczegółowe cele pracy. Stanowią one wprowadzenie do przedstawienia zbiorczo grupy badanej oraz metodyki stosowanej w publikacjach oryginalnych. Następnie zostały omówione poszczególne publikacje wchodzące w skład rozprawy, dyskusja uzyskanych danych, spis piśmiennictwa oraz sformułowane zostały wnioski opracowane na podstawie uzyskanych wyników. Przedstawione też zostały ograniczenia pracy oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Ostatni element rozprawy stanowią kopie publikacji, które stanowią jej podstawę oraz ankiety wykorzystane w badaniu, oświadczenia wszystkich współautorów, a także wykaz stosowanych skrótów.

Pierwszą z prac cyklu stanowi artykuł pt. ” *Identification of Barriers Limiting the Use of Preventive Vaccinations against Influenza among the Elderly Population: A Cross-*

Sectional Analysis” opublikowany w czasopiśmie *Vaccines*. W artykule, na podstawie wyników uzyskanych z badań ankietowych przeprowadzonych telefonicznie wśród 500 osób w wieku 60 i więcej lat w latach 2019-2020, ustalono czynniki psychofizyczne, socjoekonomiczne oraz nasilenie lęku przed zachorowaniem na COVID-19 mające wpływ na decyzję o przyjęciu szczepienia przeciw grypie. Wyniki wskazały, że stopień wyszczepienia badanej grupy osób starszych zarówno przed jak i w trakcie trwania pandemii wynosił około 10%, a dominującym czynnikiem wpływającym na tak niskie zainteresowanie szczepieniem był lęk przed możliwymi powikłaniami. Do czynników pozytywnie wpływających na stosowanie szczepień należały: wyższe dochody na osobę w rodzinie (iloraz szans 2,37), a także leczenie przewlekłe z powodu choroby wieńcowej czy POChP. Wyższy poziom lęku przed COVID-19 znacząco negatywnie wpływał na stosowanie szczepienia. O możliwości skorzystania z refundacji szczepień wiedziała tylko połowa badanych, zwłaszcza ci z wyższymi dochodami oraz pacjenci z chorobą niedokrwienną serca. Lekarze podstawowej opieki zdrowotnej bardzo rzadko rekomendowali pacjentom szczepienie przeciwko grypie i pneumokokom (16,2%) i tylko nieco częściej przy współistnieniu chorób przewlekłych, takich jak choroba niedokrwienna serca, niewydolność serca, cukrzyca czy astma oskrzelowa, niedożywienie czy gorsza sprawność funkcjonalna.

Druga praca pt. *“Sociodemographic and health-related factors influencing drug intake among the elderly population”*, została opublikowana w czasopiśmie *International Journal of Environmental Research and Public Health*.

Celem badań dotyczących tej samej grupy badanej było ustalenie czynników wpływających na liczbę i rodzaj przyjmowanych leków oraz ustalenie charakterystyki stosowanych preparatów. Do najczęściej (u około połowy badanych) stosowanych farmaceutyków należały leki przeciwnadciśnieniowe oraz przeciwbólowe. Aż 75% seniorów przyjmowało leki dostępne bez recepty. Stosowanie więcej niż 3 leków wzrastało ponad 2,5-krotnie u chorych z wyższym BMI, prawie 7-krotnie u chorych z chorobą wieńcową, ponad 3-krotnie u pacjentów z cukrzycą, prawie 5-krotnie z astmą, ponad 3-krotnie przy obecności niewydolności serca oraz prawie 2-krotnie przy rozpoznaniu refluksu żołądkowo – przełykowego, a także u chorych z zaburzeniami sprawności funkcjonalnej, z objawami wskazującymi na depresję, wyższy poziom lęku czy niedożywienie. Osoby z nadwagą 3 razy częściej przyjmowały leki przeciwnadciśnieniowe, głównie diuretyki, a ponadto leki przeciwbólowe i przeciwzakrzepowe. Na częstsze stosowanie leków przeciwbólowych miały także wpływ doświadczanie lęku oraz izolacji społecznej. Częstsze stosowanie leków przeciwdepresyjnych obserwowano u chorych z gorszym stanem odżywienia oraz mieszkających w

dużych miastach. Leczenie przez wielu lekarzy istotnie wpływało na całkowitą liczbę stosowanych leków

Trzecia praca pt. *“The Assessment of Fear of COVID-19 among the Elderly Population: A Cross-Sectional Study.”*, została opublikowana w czasopiśmie Journal of Clinical Medicine.

W badaniu zanalizowano tę część danych uzyskanych w ocenianej populacji, która umożliwiła określenie poziomu lęku przed COVID-19 oraz czynników zwiększających prawdopodobieństwo jego odczuwania. Wykazano, że w starszej populacji prawie 60% odczuwało lęk z powodu pandemii COVID-19, z czego jedna trzecia określała lęk jako bardzo nasilony. Lęk najczęściej towarzyszył uzyskiwaniu informacji o pandemii, wiązał się u około 25% z lękiem przed śmiercią, a u ponad 10% prowadził do bezsenności. Poziom lęku był szczególnie wysoki u kobiet, u pacjentów leczonych z powodu schorzeń przewlekłych takich jak choroba niedokrwienna serca, POChP, niewydolność serca oraz u chorych przyjmujących antykoagulanty, leki kardiologiczne, przeciwbólowe, gastroenterologiczne i przeciwdepresyjne. .

Na podstawie uzyskanych wyników sformułowane zostały w pełni uprawnione wnioski, w których:

po pierwsze stwierdzono, że w ostatnich latach poziom wyszczerpienia przeciw grypie w populacji geriatrycznej w Polsce był bardzo niski, a niechęć do poddania się szczepieniu wynikała głównie z nieufności co do bezpieczeństwa szczepionek, ich ograniczonej dostępności, sytuacji ekonomicznej seniorów, obecności lęku przed COVID-19, a także braku wiedzy o możliwości refundacji kosztów;

po drugie wykazano, że pandemia COVID-19 spowodowała u starszych osób, częściej kobiet i przewlekle chorych, nasilenie zaburzeń lękowych i depresyjnych, co przełożyło się na wzrost izolacji społecznej i rezygnację z korzystania ze świadczeń medycznych

po trzecie potwierdzono, że polifarmakoterapia w populacji senioralnej związana jest głównie z zażywaniem leków hipotensyjnych i przeciwbólowych oraz masowym stosowaniem preparatów OCT, a na jej ryzyko narażeni są bardziej pacjenci prowadzeni przez kilku lekarzy oraz osoby z nadwagą, zaburzeniami lękowo-depresyjnymi i upośledzoną sprawnością funkcjonalną.

Mimo ograniczeń badania, które Doktorantka precyzyjnie opisała, uzyskane wyniki dają cenne praktyczne informacje do poprawy efektywności działań prewencyjnych wśród polskich seniorów. Powinny być one ukierunkowane, co podkreśla Doktorantka, nie tylko na wzmocnienie działań edukacyjno-informacyjnych wśród starszych chorych, ale także poprawy wiedzy i aktywizacji środowiska lekarskiego do realizacji wielokierunkowych akcji

prewencyjnych w tej grupie pacjentów. Znaczenie miałyby także wprowadzenie przez płatnika systemowych działań prewencyjnych dotyczących zwiększenie dostępności szczepień, przesiewowych badań profilaktycznych w populacji chorych geriatrycznych.

Opublikowanie przez Doktorantkę wyników badań świadczy o ich wartości naukowej, a przedstawiona rozprawa doktorska stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Artykuły oryginalne, stanowiące podstawę dysertacji lek. Alicji Pietraszek zostały opublikowane po uzyskaniu merytorycznej i pozytywnej recenzji, jak również poprawione zgodnie z sugestiami edytorów poszczególnych czasopism. Całość dysertacji została przygotowana i opracowana bardzo starannie, z dbałością o szczegóły. Z praktycznego punktu widzenia wydaje się, że bardzo ciekawa byłaby dalsza analiza uzyskanych danych przy przyjęciu powszechnie obowiązujących kryteriów kwalifikacji chorych np. wg BMI, ciężkości polipragmazji, czy stopnia wielochorobowości.

W podsumowaniu stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa stanowi oryginalne i wartościowe dokonanie Doktorantki oraz świadczy o umiejętności samodzielnego planowania i prowadzenia badań naukowych oraz obiektywnej i krytycznej oceny uzyskanych wyników. Stwierdzam, że opiniowana rozprawa doktorska spełnia warunki określone w Art. 187 ust.1- 4 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. 2018 poz. 1668). W związku z powyższym zwracam się do Rady Dyscypliny Nauki Medyczne Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu z wnioskiem o dopuszczenie lek. Alicji Pietraszek do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie pracy.

Dr hab.n.med. Barbara Gryglewska, prof. UJ